

Szerkesztő: Körmendy Regina

LELŐ

HELY

Ásványgyűjtői hírlevél

2011/V. szám

Molibdenit pirittel a Cerina-bányából

Fénykép: Tóth László

TARTALOM

ELVESZETT VILÁGOK - Gyöngyösoroszi bányászati emlékei - külszíni tanúk, épületsorsok.....	2
(7) Külszíni tanúk – meddőhányók, kutatóárkok	2
(8) Épületsorsok, eltűnő bányászati emlékek.....	5
Gyűjtőtúrák melléktermékei	8
Magyar termésarany	11
A Kóspallag és Márianosztra közötti Cerina-andezitbánya molibdenitje.....	15
A Mátrakeresztési telérek kvarcváltozatai és egy kis kutatástörténet.....	19
Egy felhagyott homokbánya kincsei	26

Elveszett Világok

Gyöngyösoroszi bányászati emlékei – külszíni tanúk, épületsorsok

(7) Külszíni tanúk – meddőhányók, kutatóárkok

A bányászat külszíni tanúit, a bányaépületeket, külszíni berendezéseket, a keletkezett 23 meddőhányót, számtalan kutatóárkot vagy 50 évig láthatta a Mátrába tévedett vándor, nem mindig közelről, mert a bányászat idején tiltótáblákkal vették körül a bányászati területeket. A bányászat befejezését követően aztán omladozni kezdtek az épületek, sok berendezés le lett bontva, a meddőhányók egy részét elszállították, rekultiválták, a kutatóárkokat benőtte a növényzet.

Most már nehéz megállapítani, melyek tájformáció mesterséges és melyik természetes eredetű, a természetes erózió folyamatosan átalakít mindkettőt, csak a beavatott szem láthatja, merre nyitották tárt, aknát, hol helyezték el a meddőt, hogy árkolták meg a teléreket. A táj átalakítása az ércesedési területen mindenütt észlelhető, de már nem hat tájsebként, a bányászati területek lényegében visszakerültek a természetes körforgásba, csak az omladozó épületek éktelenkednek. 2011-re eltűntek a Károly-táró, az Új-Károly-táró, a Péter-Pál-akna, a Bánya-bérci akna meddőhányói, melyek nehézfém tartalmukkal évtizedeken keresztül veszélyeztették a talajt és Gyöngyösoroszi vízbázisát.

Az erősen szennyezett bányavizek miatt a térség legveszélyesebb bányászati objektuma – a Mátraszentimrei akna-rendszer – az Altárón keresztül Gyöngyösoroszi térségét is fenyegeti, a kármegelőzési, kármentesítési munkálatok ezért jelenleg az Altáróra és a Mátraszentimrei aknára koncentrálnak, a szentimrei lejtőszakna hányója még érintetlen, ahogyan számos más meddőhányó is - az ásványgyűjtők sovány örömére.

Körmendy Regina

Fényképek: dr. Nagy László

Az 55-ös feltörés hányómaradványa

Péter-Pál-feltörés rekultiváció alatt

Péter-Pál akna rekultivált meddője

és az akna 2011-ben, már visszafoglalta

Bánya-bérci akna hányója rekultiváció alatt

....és utána, immár zöldben

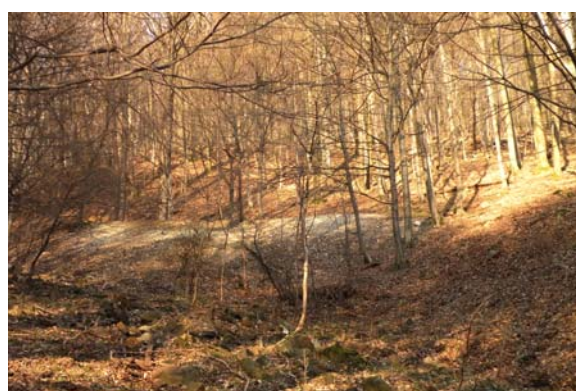
Nagy-Tölgyes-bérc, meddőhányó

Felső Péter-Pál-táró alatti meddőhányó

Hideg-kúti telér árkolása

Szálkacsurgói táró meddőhányója

Gubolaházi telér vízzel megtelt árkolása

...és környékének aktuális állapota

Katalin-táró hányója

József-táró melletti hányó

Károly-táró hányómaradványa

Beszakadt fejtési üreg a Péter-Pál-akna előtt

Teréz-hegyi kutatóárok

Kutatóárok a Malom-bérc tetején

A mátraszentimrei lejtakna meddőhányója

Újranyitási meddő Mátraszentimrén

Új Károly-táró meddője rekultiváció előtt...

és utána (utolsó 2 kép:: Körmendy Regina)

(8) Épületsorsok, eltűnő bányászati emlékek

Valami törvényszerűség lehet abban, hogy egy bánya haldoklását Kelet-Európában leginkább a bányaépületek jelzik. Láttam ilyet Erdélyben ugyanúgy mint Magyarországon. Talán egyszerűen azért, mert kifejezetten rondák voltak, a célnak ugyan megfeleltek így vagy úgy, de sosem voltak ipari-építészeti remekművek, még az igyekezet sem látszott nagyon, hogy szépeket, maradandókat alakítsanak, mint pl. a szervesen alakult, évszázadokon keresztül virágzó osztrák, szász, német bányavárosokban, falvakban, ahol a régi aknaépületekre úgy vigyáznak mint a szemük fényére. A nagyon régiekből már csak alig felismerhető romok vannak (pl. Telkibányán, vagy Nagyborzsönyben), de ami a 19. és 20. században épült – mint pl. a Károly-tárói vagy a Lahocai lakótelep és a bányákat kiszolgáló épületek - azoknak megmentésére, helyreállítására pénzt költeni nem érdemes. Hacsak valamilyen értelmes hasznosítás (mint pl. ifjúsági szálló, kalandpark stb.) nem merülne fel... De miután a legérdekesebb látnivalót – a bányákat - eltemetik örökre, ilyesmi alig képzelhető el, pedig hány turistát vonzott volna egy földalatti utazás Mátrászentimréről az Altáróba? Kérdezzük meg a stájerországi erzberg-i kis vonat üzemeltetőit, hogy megtérült-e a beruházás!

Dr. Nagy László gyűjtőtársunk lépten-nyomon beleütközött a múltba, olyasmit is látott, amit mi már észre sem vettük volna...

A bányagazgatóság altárói épülete, a lépcsőt már felverte a gaz

Károly-tárói trafóház érdekes szelőztetéssel

Elkerülhetetlen – a csillepályai viadukt

Az altárói irodaház – még használják

Károly-tárói lakótelep az Aranybánya-bérc előtt

Trafóház alatti csendélet, Károly-táró

Legényszálló és élelmiszerbolt

Valamikor pihenőpadként szolgált

Ez volt a bányászok focipályája az Altárónál

Az Aranybányabérc alján

Régi bányász-ház a Károly-tárónál

Még üzemel a Mátraszentimrei akna, de csak rekultivációs feladatokkal

A sorozat a következő részekkel folytatódik:

- (1) Mátrai tájképek – hegyek, völgyek, vízgyűjtők, hangulatok*
- (2) Gyűjtőszerencse – a Mátrai gyűjteményem (K.R.) legszebb darabjai*

Gyűjtőtúrák melléktermékei

Nemrég egyik gyűjtőbarátom gyűjteményét néztem meg, amely furcsa módon emlékeztetett a pár száz évvel ezelőtti természeti ritkaságok gyűjteményeire, melyeket Tasnádi Kubacska András említ a „Gyűjtés hegyen-völgyen” c. könyvében, a nagyenyedi Bethlen kollégium természeti tárának példáján (*Raritatum et rerum naturalium museum*), a gyűjteményben az volt a legmeglepőbb dolog, hogy az egész a legfejlettebb számítástechnikai-logisztikai rendszerre épül. Íme, a múlt és a jelen milyen jól megvan egymás mellett...

Bevallom, ahogyan az ásványgyűjtés közben meglett érdekesebb kőületeket sem hagytam ott, úgy a mai napig is hazaviszem ezt-azt, ami útközben felkeltette a figyelmemet, madártoll, fagyökér, sínszög, salakok, termések stb. Így sorban gyűlnek a legfurcsább tárgyak a polcokon, semmilyen értékük nincsen, de nincs szívem eldobni. Az utóbbi időben már ritkábban kerülnek a hátizsákba, helyette fénykép készül róluk.

Néhány lelet a polcaimról:

Több lábú gyökérkutya a Cuha-patakból

Muflon-szarv a Baj-patakról

Kulcs a mányi szénbányából

Tollgyűjtemény a Bakonyból

Fúrómag Recskről

Üvegsalakok a Tolcsva-patakból

Vasszögök Nagyörzsönyről

Csigolya Mátraszentimréről

Taplógomba a Gyökeres-tetőről

Kígyóbőr Erdőbényéről

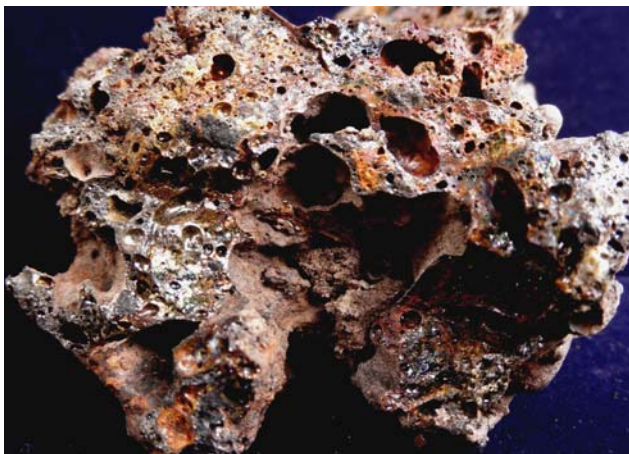
Gyökérsárkány a budai Nagy-Hárshegyről

Rák Meszesről

Fogak Bakonyoszlopról

Ezüstsalak az Alamizsna-táróról

Szilíciumsalak Barnáról

Nagy üvegsalak, Bükki fennsík

Löszbaba, Ajka-Csingervölgy

Recens csigaházak, Ugod

Gyantacseppek, Bakonyszentlászló

Mogyorók Bagolyirtásról

Toboz Parádfürdőről

Néha furcsaságok is akadnak, mint az alábbi golflabda, 4 km a legközelebbi golfpályától (jó nagy ütés lehetett) egy bazaltbánya kellős közepén, egy autós tükör egy mátrai bükkfa tövében....

Golflabda a Stradner-Kogelről

Autóstükör fában a Nagy-Tölgyes-bércen

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina

Magyar terméсарany

Nem hálás feladat terméсарany-lelőhelyekről, leletekről írni, mert egyetlen ásvány sem ébreszt annyi negatív indulatot az emberekben, mind az arany. Egyfajta átok ül rajta, amelynek fő motorja az emberi kapzsiság, mohóság, mégis megkísérelem megmutatni, hogy szorgos munka, kitartás eredményeképpen bármelyik gyűjteménybe kerülhet egy kis saját kezűleg gyűjtött terméсарany. Ne is álmodozunk kézbe fogható aranyrögökről, elégedjünk meg a mikroszkopikus méretű szemcsékkel...

Csiba István (1714) a „Dissertatio Historico-Physica de Montibus Hungariae” (Magyarország Hegyeiről) szóló műve I. fejezetében (Aranytermő Hegyek) ezt írta:

„Magyarországon egyébiránt három fajta arany fordul elő. Az egyik fajta a terméсарany, amely időnként még a szőlővesszőkből és a szőlőszemekből is kinő cseppek, szögfejek, vagy levelek módjára, vagy néha a kövek között találják vesszőcskéik formájában vagy valamilyen darabokban, s az a fajta arany a legkiválóbb, teljesen szennyeződés nélkül való, tömör, tiszta és különféle mennyiségű. Az aranyak az a másik fajtája, amelyet a folyók homokos medréből mosnak ki, s ezt a dolog természetéből következően aranyhomoknak, vagy mosott aranyak neveznek.... Végül az aranyak a harmadik fajtáját mesterséges úton nyerik ki az ásványokból, s a jelen értekezés legelsősorban ezt a fajtát tárgyalja....”

Attól eltekintve, hogy a földből kinövő, terméсарanyból álló szőlőszemek, szőlővesszők minden bizonnyal túláradó fantázia szüleménye, melyhez a fonalas, ágas-bogas aranyhalmazok szolgálták a tápot, ez a megkülönböztetés még ma is állja helyét és mind három előfordulás ma is gyűjthető. Jelen cikk azonban kizárólag az első kettővel foglalkozik – egyszerűen azért, mert egy laikus gyűjtő más ércekben előforduló aranyzárványokat meghatározni gyakorlatilag nem tud.

Magyarországon szabad terméсарany a szabad szemmel látható tartományban a Börzsöny, Zemplén, Mátra¹, Velencei-hegység érces teléréiben, valamint a Börzsöny, Zemplén, Mátra, Mecsek patakjaiban, és néhány folyó (Duna, Dráva, Mura, Maros, Zagyva) hordalékában és az azt feltáró kavicsbányákban fordul elő.

Terméсарanyt gyűjtöttem a Börzsönyben, Zemplénben és a Duna menti fővényekben, más helyekről ajándékba kaptam. A mecseki terméсарany-szemcséket mind Papp Csaba pécsi gyűjtő mosta ki a patakok nehézasvány-tartalmú hordalékokból.

A gyűjtéshez kalapácson kívül kizárólag nagyító (aranymosáshoz a Lelőhely IV. számában a torlatgyűjtésnél leírt felszerelés), türelem és kitartás szükséges – na, meg elképzelés arról, hol is kéne gyűjteni. Ehhez segítséget nyújt a végén megadott szakirodalom.

Néhány kép Magyarországon gyűjtött terméсарany-aggregátumokról – méretük 0,1 és 4 mm között mozog, azaz egyikből sem fogunk meggazdagodni.

Börzsöny:

*Terméсарany-aggregátum kvarcon
Nagybörzsönyről*

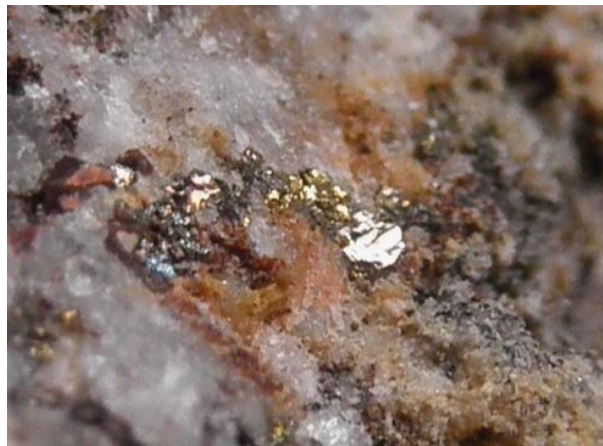

Terméсарany bizmutinittal, Nagybörzsöny

Zemplén:

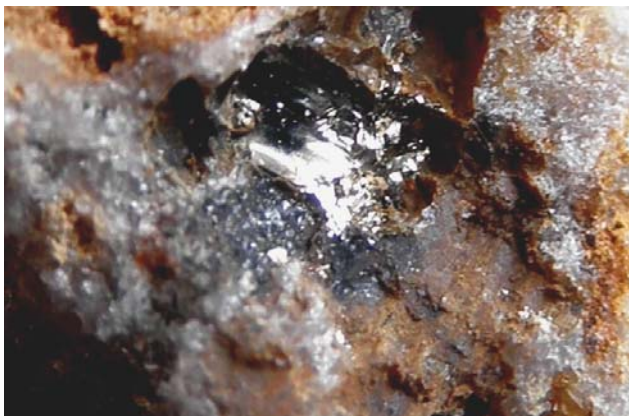
*Terméсарany-lemez ezüstércben,
Baglyas-völgy*

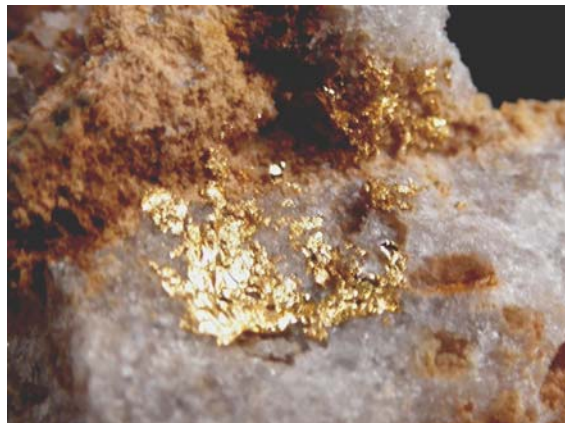
Terméсарanylemezek, Baglyas-völgy

---

¹ egy 1854-es sejtes kvarcleleten láttam, amely az Aranybánya-bérc egyik kvarcteléréből származott

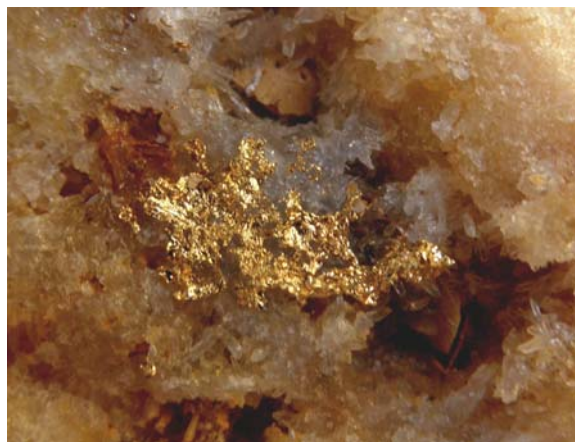
*Ezüsttartalmú természetes ezüstásványokban,
Gyepű-hegy*

Természetes limonitos kvarcon, Kánya-hegy

Természetes limonitos kvarcon, Kánya-hegy

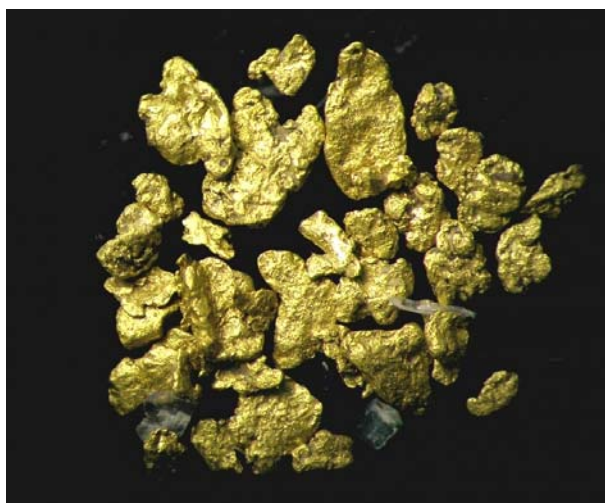
Természetes limonitos kvarcon, Kánya-hegy

Velencei-hegység:

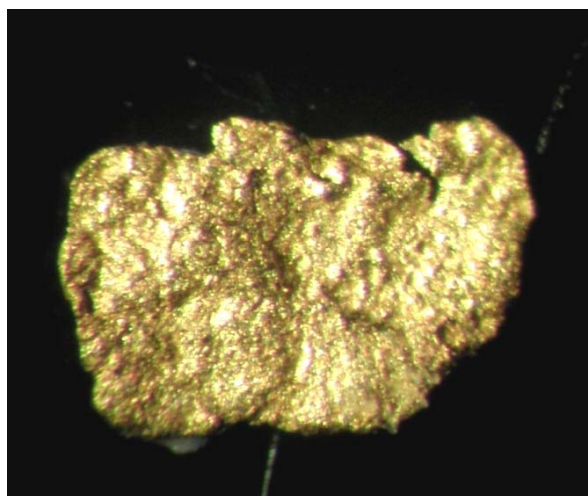

Természetes limoniton, Meleg-hegy

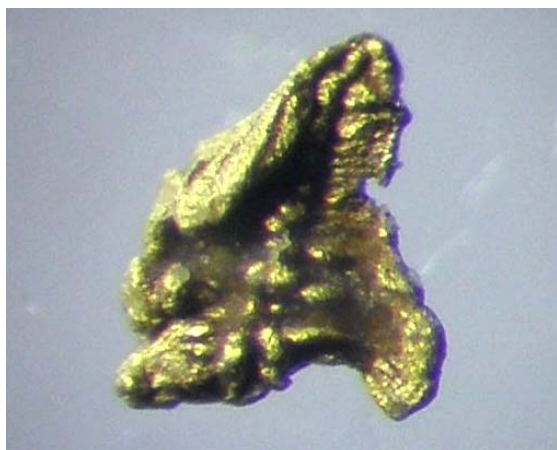
Mecsek és Zemplén (patakhordalék):

Termésarany hordalékból, Farkas-völgy, Mecsek (Papp Csaba felvétele)

Termésarany hordalékból, Mázai-árok, Mecsek (Papp Csaba felvétele)

Termésarany hordalékból, Csepegő-völgy, Mecsek (Papp Csaba felvétele)

Termésarany ezüstásványokkal, Telkibánya, Veresvízi őrlőiszapból kipreparálva

Duna:

*Termésarany magnetites homokban
Duna-hordalék, Cikola-sziget*

Ajánlott irodalom:

- (1) Szakáll S. et al. (1994) „Telkibánya”, Top.Min. Hung. II, Miskolc
- (2) Szakáll S. (2009) „Telkibánya Geology”, Geosciences, Miskolc, University Press
- (3) Kézdi L. (2001) „Aranyász mesterség”, Budapest, magánkiadás
- (4) Nagy B. (1998) „Van-e arany a magyar földben?”, Természet Világa, 1998. II. különszáma – internetről cím szerint is letölthető
- (5) MÁFI térképmagyarázó (2004) „A Velencei-hegység és a Balatonfő földtana”

A felsorolt művek irodalmi jegyzékeiben még több irodalmat találunk!

A Kóspallag és Márianosztra közötti Cerina-andezitbánya molibdenitje

A Cerina-bánya ásványainak geomániás feltöltésekor kezembe került pár molibdenites darab, mely Gyombola Gábor 90-es évekbeli gyűjtéséből származott. Feltűnő volt, hogy a leletek nagyságrenddel meghaladták a szobi andezit-bányából gyűjtött molibdenitek minőségét, ezért 2011 tavaszán – tulajdonképpen csak fotózás céljából – megnéztük a most már szeméttel leplezett avanszált bánya maradványait. Pontosan már nem lehetett megállapítani, hány méter vastag szeméttakaró fedi a bányaudvart, tény, hogy a falszakasz magassága erősen megrövidült a valószínűleg a 70-es évek végén, ill. 80-as évek elején bezárt bányához képest.

A Cerina-bánya 2011 márciusában

A kalcitos ereket tartalmazó bányafal tavasszal

Leveles kalcit a 2011. tavaszi gyűjtésből

Savazás után talált mm körűli molibdenit, pirit

A fotózásnál azonban nem tudtunk megállni, a szerszámokat a kocsiban hagytuk, így kőkorszaki módszerekkel, azaz követ követel, itt-ott megütöttük a falat és hamarosan rátaláltunk a kalcitos ereket tartalmazó, erősebben bontott kőzetre. Párat azért hazavittünk, és otthon a barnás kalcitréteget lesavazva, apró molibdenites-pirites foltocskákra bukkantam.

2011 nyarán – egy hirtelen ötletből és az időközben a MÁFI-ból hozott Gatter-féle leírás alapján először felkerestük a Medres-patak völgyét és a mellette fekvő, felhagyott, meglepően rendezettnak tűnő andezitbányát. Itt azonban kissé zavarossá vált a helyzet – az a bánya, amiben Gatter megtalálta a molibdenites leleteit, ÉNy-i kőfejtőnek nevezi, holott a Medres-pataki bánya inkább DK-i irányban fekszik a Medres-pataktól nézve.

A Medres-pataki andezit-bánya

Nem is találtunk benne molibdenitet, bár onnan is kaptam egyszer apró molibdenit-foltos mintát. A bányafal körvonala sem emlékeztetett a cikkben közölt fényképen láthatóra (a cikk 1979-ben jelent meg), a fotó sokkal inkább a Cerina-bányára hasonlított. Tehát irány a Cerina-bánya, 30 fokos melegben, tűző napon nem éppen vonzó lelőhely egy szeméttelap, de ha már lúd, legyen kövér. A bányaudvar elején a gaz már jótékonyan befedte a szemetet, sajnos hátul még nem, ami nem nagyon fokozta a munkakedvünket. Hamarosan megtaláltam a tavasszal kezdett kutatás helyét és már az első kalapácsütésekre fehér kalciteres darabok pottyantak ki a bontott kőzetből, egyelőre még ércek nélkül.

A Cerina-bánya hátsó fala 2011. nyarán

Vető a falban

A kalcit-telér majdnem függőlegesen futott a falban, így végül sikerült fogást találni rajta és aztán mindannyiunk meglepetésére kinyílt és úgy csillogtak benne az ezüstösen-fehér vékony molibdenit-táblácskák, mint a biotitos andezitban az üde biotitok, de sokkal fényesebben. Egymás mellett ültek a fehér kalcitban, néha kártyaköteggként egymásba kapaszkodva, aranylő apró piritgömbökkel szegélyezve. Öröm volt látni! Pillanatok alatt elfelejtettük a hőséget, a napszúrás veszélyét, csak szedegettük a véső alól kipotyogó darabokat.

Egyelőre csak vékony kalcitér, aztán kinyílik a molibdenites fészek (a 2. fotót Nagy Mónika készítette)

Mit írt pontosan Gatter: „A molibdenit 1-3 mm-es (ritkábban vastagabb) kalcitos, néha pirites-kvarcos erekben az andezit elválási lapjai (30° - $210^{\circ}/60^{\circ}$) felületén 3 m széles, 330° - $150^{\circ}/75^{\circ}$ dőlésű töréses öv szegélyén figyelhető meg....A molibdenit fehéresszürke reflexiót mutató (barnás és kék árnyalatú fehér) pikkelyek halmaza, anizotróp színhatása kék árnyalású. A kalcit meddőben sugaras csoportokban, vagy közel párhuzamos lemezkötegekben követhető. Lemezes pikkelyei görbültek, deformáltak, helyenként csökkent reflexióképességű, zavaros mezők tarkítják... A kalcitos meddőből kipreparált pikkelyek felületén növekedési sávazottság, kártyakötegekre emlékeztető struktúrák észlelhetők... A pirit xenomorf szemcsés, gyakran gömbölyded szferolitos megjelenésű, esetenként „madárszem” struktúra is felismerhető....”

Nos – szó szerint azt találtuk, már csak ezért is úgy véljük, hogy a Cerina-kőfejtő azonos az ún. Medres-pataki ÉNy-i kőfejtővel.

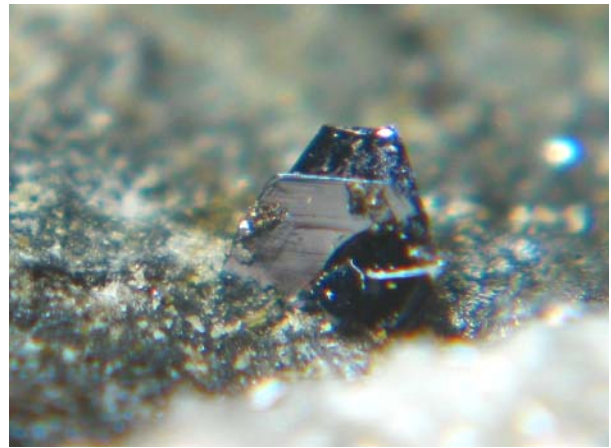
Egymásba kapaszkodó molibdenit, pirit

Nagy molibdenites felület kalcitban

3 mm-es molibdenitlemez kalcitban

Molibdenit, pirit (Fénykép: Mesics Gábor)

Mivel a molibdenit-pikkelyek szélükkel – és nem teljes felületükkel – tapadnak az alapkőzet-hez, az őket beágyazó kalcit lesavazását követően kihullanak, ha csak éppen a pirit össze nem tartja őket. Érdekes azonban a lesavazott üledéket szépen átmosni és félretenni, így az egyes molibdenit-pikkelyek struktúráit mikroszkóp alatt kitűnően lehet tanulmányozni.

Az említett ásványokon (kalcit, molibdenit, pirit) kívül többé-kevésbé szép aragonit-kévéket, szépen csillogó biotitlemezeket, fekete amfibólt, tömör kvarcot és elméletileg apatitot, kloritot is lehet gyűjteni. Két andezitdarabon 3 mm körüli almandin-fenokristályt is találtam.

Aragonit andezit felületén

Almandin fenokristály

Tény, hogy a bánya látványa elég riasztó, és nem mindenkinek kedvére való, gyanús folyadékokat tartalmazó műanyagtartályokon, építési és háztartási hulladékon egyensúlyozva falakat vésni, mi viszont nagyon örültünk a váratlan minőségű ajándéknak.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, Mesics Gábot (külön jelezve)

Irodalom:

Gatter I. (1979) „Ujabb molibdenitlelőhely a Börzsöny-hegységben”, Földtani Közlöny, 109.sz., 120-127. oldal

A Mátrakeresztesi telérek kvarcváltozatai és egy kis kutatástörténet

Minden jel szerint az ún. Hasznosi ércbányák a Mátra-vidék első művelt bányái közé tartoznak, az első említésük 1688-ra mutat vissza, amikor Borsiczky János magyar kamarai alkalmazott jelentette, hogy Pásztón járt és ezüst- és sóbányahelyeket mutattak neki. 1844 és 1845 között Polony Károly bányakutatást kezdeményezett a hasznosi völgyben (Mátrakeresztes környékén). Löw Márton, akire a Király Pénzügyminisztérium 1921 és 1922 között a Mátra hasznosítható ásványainak felmérését bízta, a Hasznosi völgy felső részében, a Dessewffy-hutától (a mai Mátrakeresztes) délre említ hasznosítható ércelőfordulásokat. Az Urikány-Zsilvölgyi Rt. 1928-tól a Keresztes-bérc gerincén, a Tóréti-patak völgyében és az ún. Ravaszlyuk környékén folytatott érckutatásokat. 1957-ben a Gyöngyösi Ércbánya Vállalat megnyitotta a Felső-barit-tárót a Kis-Tölgyes-bércen. Ezt követte az Alsó-barit-táró, mely a telért a 108. méterében érte el. Mindkét Kis-Tölgyes-bérci táró csak gyenge baritos telért harántolt, műrevaló szulfidos érc nélkül (pirit- és szfalerit-hintéseket észleltek).

A kvarc- és barittelérek a Keresztes-bérc, Kis-Tölgyes-bérc gerincét majdnem 90°-os szögben metszik, párhuzamosan futó, 1-6 méter közötti széles sávban haladnak 600 méter hosszúságban, a felszíni (sajnos nem mindig látható) törmelékben követhetők.

Az 1990-es évek közepétől az ásványgyűjtők körében igen kedvelt kvarc-gyűjtőhelynek számítottak, a keresztesi Templom-völgyből kellemes sétával lehetett megközelíteni. A Tóréti-patak völgyében a mai napig is láthatók a régi bányászat nyomait, néhány beomlott tárót, meddőhányót azonban a patak már elnyelt. Miközben a hányókon érc csak mutatóba került elő, a telérkibúvások bőven ontották 1-10 mm-es (ritkán annál sokkal nagyobb) kvarckristályait, nem kellett ásni, csak leülni a földre, félresöpörni az avart és kicsit megkaparni a földet – máris kijöttek a hol szép, hol kevésbé szép kvarcos darabok. A jó erőben lévő gyűjtők próbálkozhattak a néha több méteres baritos-kvarcos szikladarabokkal is.

Ezek a képek 1997-ben és 1998-ban készültek, akkor még sok volt a törmelék a felszínen, járás közben érezni lehetett a talp alatti köveket

Kisöport és avarral, letört ágakkal befedett erdőtalaj 2010-ben, röntgenszem kell a telér követéséhez

2011-ben első ránézésre elsősorban sötétnek tűni, de ha egy kicsit letérünk a szokásos útról a gerinc felé, újra megtaláljuk a telértörmeléket....

Mára ezekből kevés maradt, a Felső-Barit-táró kis hányóját benőtte az erdő, az oda telepített hosszú tűs fenyők vastag tűtakarót hoztak létre. 2010-ben a Templom-völgy bejáratánál tanácstalanul szemléltük a bekövetkezett változásokat, végül egy aranyos kissrác megmutatta, hogyan lehet átkelni a patakon a vadászkastélyon keresztül, végül száguldozó motorosok között felvergődtünk a hányó előtti régi lelőhelyeinkhez, ahol már csak kevés anyagot találtunk. Hibának bizonyult, hogy nem néztünk körül alaposabban, a telérek mindkét irányba futnak és a táró felett, meg a patakon túl is felszínre kerülnek, így 2011-ben újra hasonló szép kvarcokat, ametiszteket szedtünk mint régebben. A Kis-Tölgyes-bérc déli lejtőjén, valamint a Tóréti-patak mellől kalcedon is került elő, az utóbbinál – valószínűleg régi hányómaradványokban – pirit- és szfaleritnyomokra is leltünk. A Mátrakeresztesről délre (a Tóthegyes irányába) tartó hegyláncon néhány gyűjtő elmondása szerint sorakoznak az erősen vasasodott andezitbe hajtott régi táró- és horpa-maradványok, itt-ott kvarctelérek is láthatók. Hogy ezek a Zagya-menti ókori települések vasércforrásai, vagy a legendás aranybányák maradványai – ki tudja.

Íme, egy kis válogatás a régi és új leletekből:

Néhány lelet 1998-ból:

Nagy darabok, 3 cm-t is elérő szürkés-barnás kristályokkal és 1 cm-es ametiszt-kristályokkal

1 cm-es ametisztek részlete

2 cm-es sárgás kristályok

2,5 cm-es kvarckristályok strukturált lapjai ráeső fényben.....

3 cm-es óriáskristály

Csipkeszerű strukturák 2 cm-es kristálylapon

Kalcit utáni kvarcálalakok, ezek nagy baritos tömbök üregkitöltéseiként jelennek meg

2-3 mm-es kalcit utáni kvarc-álalakok

Markazit utáni goethit-álalakok 7 mm-es kvarcon

Új leletek 2011-ből:

A két legnagyobb lelet (14, 18 cm-es), de csak kis kristályokkal

5-8 mm-es barnás-lila...

...és 4-8 mm-es halvány-lila ametisztek

Aranszínű 5 mm-es kvarckristályok

6 mm-es, vasoxidos élű aransárga kristályok

Fehéres 3-4 mm-es kristályokkal kibélt üreg

Zömök, vasoxiddal bevont, 4-5 mm-es kristályok

3 mm-es, hematit által festett vörös kvarc

Szemcsés vörös kvarc hematitos kéreggel

8 mm-es kimállott hegyikristály

Szürkés-barnás, vasoxidos kalcedonos kéreg

Kékes-szürke kalcedonkéreg – ilyeneket találtunk most a Hulla-patak és Tóréti-patak találkozásánál

3 cm-es kvarcsün

Szivárványszínű kvarchalmaz

Rózsaszínű, 4 mm-es kristályok

8-9 mm-es ametisztek

5 mm-es fehér kvarc

3 mm-es kvarcok bariton

Ércleletek 2011-ből:

Pár mm-es pirithintések és összesen 2 db szfalerit (3 és 5 mm) a Tóréti-patak mellől

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina

Irodalom:

Kun B.(2004) „Mozaikok a nyugat-mátrai ércbányászat történetéből”, Előadás az I. Recski Múzeumi Napon, 2004. szept. 26.

A Magyar Bányászat Évszázados története, II. kötet, Budapest 1996, 565-566. oldal

Egy felhagyott homokbánya kincsei

E pár sorban a diszeli felhagyott homokbányát szeretném ismertetni, illetve az ott fellelhető anyagot.

A bányát a Diszel falut Káptalantóttival összekötő útról lehet megközelíteni egy földútra balra befordulva, majd pár méter után jobbra bevetve magunkat a fák közé.

A bánya elsősorban pliocénkori (turzás) homokot tár fel, közte nem túl nagy mennyiségű folyami eredetű kavics tömegekkel. A homokfalon jól megfigyelhető a keresztarétes mintázat. A hely ásványokban ugyan nem igazán gazdag, de annál jobban megdobogtatja a fosszília-gyűjtők szívét. Az ásványok közül a limonitosodott konkréciók emelhetők ki, amelyek igen nagy mennyiségben és változatos formában lelhetők még fel a bánya aljában is. A legszebb darabok a felső falról „potyognak” le.

Ezenkívül Mozgai Zsolt gyűjtötte itt még pár ízben a hematit egy változatát, ún. mocsárcéret.

A limonit legtöbbször az ősmaradványokon bevonatként is megjelenik. A finom, fehér homokból a mai napig szépen kerülnek elő a szebb (akár majdnem egészben maradt) fenyőtoboz kővéletek, megkövült fakérgek, amelyeket limonit von be. Ezeken kívül nem túl látványos, bár igen gyakori leletnek bizonyulnak a kagylóhéjak, amelyek többsége sajnos törött állapotban van. Ha szerencsések vagyunk, találhatunk (ahogy én is tettem) régi vízparti sásos darabjait vagy valamely akkoriban élt állat fogát.

Az ásványos képződmények és az őslények a bánya közepéről kerülnek elő leginkább. A falmászással vigyázzunk, mert, bár csalánnal benőtten, de egy kis karton tábla is jelzi az omlásveszélyt.

Zámbó András /Tapolca

Fényképek: Zámbó András

A diszeli lelőhely homokfala

Réteges limonitos konkréción

Áglenyomat limonitos homokkonkréciónban

Limonitos konkréción

Szépen megtartott fenyőtoboz

Naplemente a Mátrában, felvidéki kulisszával

Fénykép: dr. Nagy László